

مجموعه معاهدات

حقوق بین الملل (جلد اول)

ترجمه:

مکتب ضلحا موسسی زاده

احمد رضا ابراهیم آباد

www.ketab.ir

مرکز مطالعات سیاسی و بین المللی

تهران - ۱۴۰۰

فهرست نویسی

عنوان و نام پدیدآور: مجموعه معاهدات حقوق بین الملل / مترجم: رضا موسی زاده، احمد رضا آذریندار؛ [برای] مرکز مطالعات سیاسی و بین المللی وزارت امور خارجه.

مشخصات نشر: تهران: وزارت امور خارجه، اداره چاپ و انتشارات، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۵۲۲ ص.

شابک: دوره: ۵- ۹۸۵- ۳۶۱- ۹۶۴- ۹۷۸ ج ۱: ۲- ۹۸۶- ۳۶۱- ۹۶۴- ۹۷۸

بها: ۷۵۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: فیا.

یادداشت: فارسی - انگلیسی.

یادداشت: فهرست نویسی براساس جلد اول، ۱۴۰۰.

یادداشت: عنوان اصلی: The Basic Treaties of International Law

موضوع: حقوق بین الملل.

International Law

موضوع: تعهدات بین المللی.

International Obligation

شناسه افزوده: موسی زاده، رضا، ۱۳۳۹ - مترجم.

شناسه افزوده: آذریندار، احمد رضا، ۱۳۶۸ - مترجم.

شناسه افزوده: ایران. وزارت امور خارجه. مرکز مطالعات سیاسی و بین المللی. دانشکده روابط بین الملل.

شناسه افزوده: ایران. وزارت امور خارجه. اداره چاپ و انتشارات.

رده بندی کنگره: ۳۴۱.۰۷۲

رده بندی دیویی: ۳۴۱

شماره کتابشناسی ملی: ۷۲۶۴۲۰۱

مجموعه معاهدات حقوق بین الملل (جلد اول)

مترجمان: دکتر رضا موسی زاده (عضو هیئت علمی دانشکده روابط بین الملل وزارت امور خارجه) احمد رضا آذریندار

چاپ اول: ۱۴۰۰

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

هماهنگی امور نشر: بیتا طهرانیان

ویراستار ادبی: سمیرا کریمی

صفحه آرای: اکرم خاکساریان

صفحه آرای، طراحی، لیتوگرافی، چاپ و صحافی:

اداره چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه

دفتر مرکزی: تهران، خیابان شهید باهنر (نیاوران)، خیابان شهید آقایی، اداره چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه

تلفن: ۲۲۳۹۰۲۹، نمابر: ۲۲۳۲۵۶۵

فروشنده شماره ۱: تهران، خیابان شهید باهنر (نیاوران)، خیابان شهید آقایی

تلفن: ۲۲۸۰۲۶۶۲

فروشنده شماره ۲: تهران، خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، ساختمان ناشران، طبقه همکف پلاک ۱۶/۲۲

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۲۰۳۱۵، تلفن فاکس: ۰۲۱-۶۶۹۵۲۲۹۰، تلفن همراه: ۰۹۳۵۹۳۰۴۴۷۱

فهرست مطالب

دیاچه.....	۶
منشور ملل متحد.....	۱۰
اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری.....	۱۳۴
کنوانسیون وین در مورد حقوق معاهدات.....	۱۹۴
اعلامیه جهانی حقوق بشر.....	۳۲۰
اعلامیه قاهره در مورد حقوق بشر در اسلام.....	۳۴۲
میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی.....	۳۶۸
پروتکل اختیاری میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی.....	۴۴۴
دومین پروتکل اختیاری میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی با هدف الغای مجازات مرگ.....	۴۵۸
میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی.....	۴۶۸
پروتکل اختیاری میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی.....	۵۰۶

دیباچه

لفظ را مانده این جسم دان معنی‌اش را در درون مانند جان
(مولانا، دفتر ششم، ۶۵۸)

زبان واسطه‌ای است که به وسیله آن جهان، رمز و راز خود را آشکار می‌سازد. زبان صرفاً ابزاری در دست انسان‌ها برای انتقال مفاهیم نیست، بلکه واسطه‌ای است که همراه با آن، ما وجود خود را شناخته و درک می‌کنیم؛ به این معنا که تفسیر ما از جهان، امری وابسته به زبان است؛ به دیگر سخن، زبان نشانگر محدودیت‌های ما نیست. حال در ترجمه، نه تنها با چنین مسأله‌ای مواجهیم، بلکه بازگرداندن کلمات از زبانی به زبان دیگر خود موجبات تفسیری با فهم ثانوی را فراهم می‌آورد؛ با این حال از آنجاکه برای شناخت مفاهیم پایه برای محققین فارسی نیاز به بررسی به این زبان است، به ناچار و با درک چنین محدودیتی، اجباراً دست به دامان ترجمه می‌شویم.

آشنایی با قواعد حاکم بر جامعه بین‌المللی مستلزم شناخت توافقات بین‌المللی دولت‌ها در قالب اسناد بین‌المللی مختلف است. هرچند تا اواخر قرن نوزدهم، اغلب معاهدات بین‌المللی، دوجانبه و عمدتاً در مورد تجارت و یا تعیین حدود سرزمینی دولت‌ها خصوصاً قلمرو استعماری دولت‌های غربی بود، لیکن از اواخر قرن نوزدهم، اقدام دولت‌ها به همکاری مشترک در زمینه‌های مختلف اقتصادی، سیاسی، علمی و غیره منجر به انعقاد معاهدات بین‌المللی مهمی چون کنوانسیون ۱۸۸۳ پاریس^۱، کنوانسیون ۱۸۸۶ برن^۱ و کنوانسیون‌های ۱۸۹۹ لاهه^۲ شده است.

^۱ - The Paris Convention on Protection of Industrial Property, Signed on 20 March 1883.

پس از آن، معاهدات بین‌المللی عدیدهای میان دولت‌ها منعقد شده است که ایران نیز از دیرباز همان‌گونه که نمایندگانی را برای کنوانسیون‌های ۱۸۹۹ و ۱۹۰۷ لاهه اعزام نموده بود، مشارکت گسترده‌ای در تدوین این‌گونه معاهدات بین‌المللی داشته است.

با وجود مشارکت ایران در مرحله مذاکره و تدوین معاهدات بین‌المللی که عمدتاً به زبان انگلیسی مورد مذاکره قرار گرفته و سپس به این زبان و سایر زبان‌های ملل متحد متعاقب ماده ۱۱۱ منشور ملل متحد منتشر شده است، لیکن برگردان این اسناد به زبان فارسی در موارد متعددی با کاستی‌های فاحش مواجه بوده است، به‌گونه‌ای که فهم صحیح و درستی از محتوای توافقات را نمی‌توان از واژگان فارسی فهم کرد. با در نظر داشتن حجم حقوقی وجه غالب واژگان اسناد بین‌المللی و نیاز به تخصص خاص مترجمان در فهمک اصطلاحات حقوقی زبان خارجه و از آنجا که در برخی موارد چنین اسنادی به دست مترجمان غیرحقوقی سپرده شده و مشکلات ناشی از تعجیل در تصویب و پذیرش این اسناد مزید بر علت بوده است، ضعف ترجمه در اسناد بین‌المللی به زبان فارسی کاملاً به چشم می‌آید.

از آنجا که به موجب ماده ۹ قانون مدنی ایران، معاهدات بین‌المللی در حکم قانون می‌باشند، به محض تصویب سند مذکور در مجلس قانون‌گذاری، سند مذکور به عنوان یک سند رسمی و قانونی درآمده و بدین ترتیب سندیت می‌یابد و جامعه علمی کشور نیز بدون دخل و تصرف از عبارات معاهدات مصوب مجلس، آن را طبیعتاً به کار می‌گیرند، حال آن‌که عبارات مذکور به خوبی اراده و قصد و نیت تدوین‌کنندگان را منعکس نمی‌نماید.

^۱ - Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works, Signed on 9 September 1886.

^۲ - The Hague Conventions of 1899.

با توجه به تدریس درس معاهدات بین المللی طی سه دهه گذشته و انتشار نخستین کتاب درسی به زبان فارسی در این زمینه، بر این ضعف اساسی در فهم ایرانی از معاهدات بین المللی واقف گردیدم و ریشه آن را در عدم شناخت معانی مترادف واژگان حقوقی انگلیسی به زبان فارسی دانستم. لذا در اولین گام با تلاش های مجدانه و طولانی مدت آقای هادی گلریز اقدام به انتشار فرهنگ جامع حقوقی سه زبانه / سه سویه (انگلیسی - فرانسه - فارسی) در نشر میزان به تاریخ ۱۳۹۴ نمودم که بستر آشنایی معادل یابی واژگان حقوقی دو زبان انگلیسی و فرانسه را برای عموم علاقه مندان به رشته حقوق بین الملل فراهم آورد، سپس ترجمه معاهدات بین المللی را به عنوان یک ضرورت اجتناب ناپذیر مورد توجه قرار دادم که این امر مهم با همکاری مجدانه و خستگی ناپذیر آقای احمد رضا آذرپندار دکتری حقوق بین الملل دانشگاه شهید بهشتی محقق گردید.

در ترجمه معاهدات بین المللی، هر چند تکیه بر زبان اصلی مذاکره - عموماً زبان انگلیسی - بوده است، لیکن رجوع به ترجمه فرانسوی و عربی و مقابله واژگان این سه زبان برای استخراج فهم بهتر از واژگان توافق شده نیز صورت پذیرفته است.

به منظور بیان ضرورت بازخوانی ترجمه های اسناد بین المللی به زبان فارسی از باب مثال صرفاً به یکی از ترجمه های غلط مواد منشور ملل متحد اشاره می گردد. ماده ۴۲ منشور که شاه کلید این سند است و ضامن تصمیمات شورای امنیت در زمینه حفظ صلح و امنیت بین المللی محسوب می گردد، اشکال مختلف تدابیر شورای مذکور را در مقابله با دولت خاطی بیان می کند که از جمله شامل demonstration، محاصره و سایر عملیات نیروهای هوایی، دریایی، زمینی اعضای ملل متحد می گردد. در ترجمه رسمی و کلیه کتب مرتبط، واژه demonstration به «تظاهرات» ترجمه شده است. این ترجمه غلط بدون آنکه تعجب کسی را برانگیزد و مورد اصلاح قرار گیرد، طی ۷۵ سال گذشته بکار رفته

است و این پرسش که اقدام شورای امنیت مبنی بر انجام «تظاهرات» به چه معناست، همواره با سکوت مواجه بوده است، حال آنکه غرض تدوین کنندگان منشور از واژه demonstration مفهومی جز «نمایش قدرت» (عملیات نظامی نمایشی) نیست. مثال فوق به تنهایی حکایت از اشتباه در ترجمه از سندی می‌نماید که به موجب ماده ۱۰۳ آن، سند بالادستی کلیه معاهدات و تعهدات بین‌المللی محسوب می‌شود و این سند مقدم بر کلیه تعهدات و معاهدات بین‌المللی است. لذا عدم دقت لازم در ترجمه اسناد بین‌المللی منجر به عدم درک و فهم صحیح از معانی آن اسناد می‌گردد.

علی‌رغم تلاش‌های انکارناپذیر و قابل تقدیر گذشتگان در ترجمه معاهدات بین‌المللی و تلاش حاضر در بازخوانی اسناد مهم بین‌المللی، باید اعتراف نمود که ترجمه اسناد و متون خارجی در هم حال منعکس‌کننده کامل روح واقعی عبارات و واژگان یک زبان خارجی نیست و در فراوانی ترجمه - علی‌رغم دقت‌نظر تام مترجمان - ممکن است مفهوم واقعی عبارات خارجی به زبان دیگر منتقل نگردد، لذا به کلیه علاقه‌مندان به مباحث بین‌المللی توصیه می‌گردد که بکینه‌گاه اصلی خود را کماکان متن اصلی (انگلیسی، فرانسه و ...) اسناد بین‌المللی قرار دهند تا به درک کامل‌تری از مفاد توافقات بین‌المللی نائل آیند.

لازم به ذکر است این مجموعه که در سه جلد سامان یافته، با حمایت دانشکده روابط بین‌الملل وزارت امور خارجه در قالب یک طرح پژوهشی بوده، و امید است این تلاش ناچیز مقبول جامعه علمی کشور واقع گردد و گام کوچکی باشد در بهبود ترجمه اسناد و متون بین‌المللی.

رضا موسی زاده

استاد دانشکده روابط بین‌الملل